

Montserrat Corretger & Oriol Teixell (eds.), *Literatura catalana contemporània: patrimoni i identitat*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans / Universitat Rovira i Virgili, 2019, 251 p., ISBN: 978-84-9965-456-0.

Josep Camps Arbós, & Maria Dasca (eds.), *La narrativa catalana al segle XXI, balanç crític*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2019, 139 p., ISBN: 978-84-9965-464-5.

Les darreres publicacions de la Societat Catalana de Llengua i Literatura mereixen ser ressenyades conjuntament, ja que són una bona mostra de la consolidació de la literatura catalana en l'actualitat i de les seues immediates i prometedores perspectives de futur. El primer volum ressenyat proporciona un ric ventall d'investigacions que aborden el patrimoni literari des de perspectives molt diverses com la intertextualitat, la relació entre música i literatura o la importància de la traducció. La literatura catalana contemporània no hi és vista com un conjunt d'obres fossilitzades, sinó com un territori dinàmic que ha configurat una identitat cultural pròpia i en constant desenvolupament. De fet, el llibre conté tant investigacions sobre els orígens de la literatura renaixencista, com anàlisis d'obres de principis del nostre segle. El segon dels volums ressenyats, d'altra banda, parteix d'aquesta concepció dinàmica del patrimoni literari català per tal d'aproximar-se a la narrativa actual, tal com ja es va fer el 2016, a propòsit de la poesia, en un recull similar.

Tots dos treballs són el resultat de dues jornades amb objectius ben complexos. El primer, oferir una mostra completa i rigorosa de la varietat patrimonial de la literatura catalana contemporània que compta amb participacions de totes les universitats dels Països Catalans. El segon, aproximar-se críticament a un fenomen literari actual, sense la perspectiva històrica que sol acompanyar els estudis literaris. *Literatura catalana contemporània: patrimoni i identitat* és fruit de la IV Jornada Litcat de grups de recerca de Literatura Catalana Contemporània que va tenir lloc el 17 de maig de

2018 al Campus Catalunya de la Universitat Rovira i Virgili, mentre que *La narrativa catalana al segle XXI, balanç crític* sorgeix d'una jornada homònima que tingué lloc a l'Institut d'Estudis Catalans el 26 d'octubre de 2018.

Anna Llovera enceta el primer volum amb una investigació sobre la identitat misonista. Segons l'autora, la burgesia troba en la tradició arcaica, patriarcal i idíl·lica un imaginari col·lectiu sobre el qual construir, paradoxalment, la seua nova posició com a classe dominant moderna. La narrativa del pairalisme s'ha englobat dins l'etiqueta reduccionista de *literatura rural*, tot i la seua aportació importantíssima en el desenvolupament de la narrativa catalana des del pairalisme fins als nostres dies.

Carme Gregori estudia un altre dels tòpics que configuren la literatura catalana del segle xx. Concretament, la presència del mite dels orígens en la literatura dels anys vint i trenta des d'una perspectiva hipertextual. La investigadora fa un repàs de les diferents versions del mite d'Adam i Eva i de l'expulsió del Paradís que podem trobar al llarg de la història i se centra en la reelaboració en clau irònica del mite en el període d'entreguerres. Entre els autors catalans que utilitzen Adam i Eva en les seues obres trobem noms com Joan Oliver, Xavier Benguerel, Josep Carner i Carles Soldevila, i entre els que utilitzen el mite del paradís perdut figuren Llorenç Riber, Soldevila —de nou— i Tomàs Roig. La investigadora conclou que, a excepció de Riber, les reescriptures catalanes adopten un to lúdic en forma de paròdia per tal de marcar una distància higiènica amb els referents catòlics del seu temps.

Oriol Teixell realitza un estudi de la relació epistolar entre Joan Puig i Ferrer i Josep Carner a l'exili, a causa de la represa de l'activitat de l'editorial Proa de la qual Puig era el director literari. Puig escrivé a Carner no només per a encarregar-li originals per a l'editorial, sinó també per a donar-li a conèixer la seua obra magna, *El pelegrí apassionat*, i per a explicar-li la seua disputa pública amb Ferran Canyameres. En aquesta època, Puig cerca l'aprovació social i literària de la intel·lectualitat catalana de la qual Carner és un membre molt respectat. Carner, en canvi, prefereix deixar de banda la disputa social que Puig té amb Canyameres i centrar-se en aspectes purament literaris. Aquestes cartes ens mostren els problemes que va experimentar el món editorial per a reprendre la seua activitat durant la postguerra.

Lucía Azpeitia-Ortiz també se centra en una relació epistolar a l'exili, l'existent entre Agustí Bartra i Antoni Ribera. L'estudiosa destaca el paper d'Antoni Ribera com a promotor de l'obra de Bartra a Catalunya i a l'estranger, ja que va facilitar la traducció de les seues obres a l'italià, el francès i el portugués. Aquestes traduccions, i les seues pròpies autotraduccions, van permetre a Bartra sobreviure a l'exili i són un aspecte important a l'hora d'interpretar la seua obra. Cal remarcar que aquesta investigació enllaça també amb el complet estudi de Škrabec & Vila-Vidal sobre la

importància de la traducció en la divulgació de la literatura catalana al món, que ressenyem més endavant.

Estel Aguilar Miró ofereix una perspectiva diferent que enriqueix el cos central del volum, la d'una realitat literària perifèrica i, malauradament, poc coneguda com l'obra de Josep Sebastià Pons i Simona Gay, la primera dona a la Catalunya del Nord del segle xx a publicar poesia en català. Tot i que Gay i Pons no són poetes plenament postsimbolistes, es van relacionar amb autors com Carles Riba, Josep Carner i Paul Valéry, i en les seues obres podem trobar elements d'aquesta estètica de principis de segle. L'estudi conté exemples concrets de l'ús de tècniques postsimbolistes en l'obra d'ambdós autors com la metapoesia o la interiorització del paisatge per a expressar els sentiments del jo poètic. Amb tot, com la investigació de Gregori mencionada adés, es tracta d'una bona mostra de les connexions estètiques dels autors catalans amb les tendències europees del moment.

Mercè Picornell, en aproximar-se al concepte de les ruïnes en la poesia catalana contemporània, introdueix un pensament que, a parer nostre, lliga els continguts tan diversos que configuren el volum. Concretament, Picornell se centra en l'acció de la natura sobre les ruïnes i rebutja la simple concepció patrimonial d'aquestes. Així, la investigadora demostra que les ruïnes representen metafòricament unes restes històriques i, al mateix temps, un paisatge canviant que es transforma i implica una continuïtat cultural. L'autora cita diversos exemples del tòpic «ruïnós» en la poesia catalana, des d'Àngel Guimerà fins a Joan Margarit, i conclou que amb les obres canòniques cal fer com amb les ruïnes, no només fixar-se en com aquestes han arrelat en la nostra literatura, sinó també en com se n'han generat noves lectures.

El capítol següent, de Caterina Riba, destaca l'obra quasi desconeguda d'Anna Dodas, una gran veu de la poesia catalana contemporània que va ser assassinada amb només vint-i-tres anys. L'article se centra en la relació entre música i literatura en la seua obra. Malgrat la brevetat de l'estudi, podem apreciar la interessantíssima relació intermedial —d'influència entre diferents disciplines— que es produeix en l'obra d'una autora que mereix una major visibilitat en les lletres catalanes.

Com hem apuntat abans, Simona Škrabec i Manel Vila-Vidal presenten un rigorós estudi quantitatiu sobre la traducció i la divulgació de la literatura catalana al món des de 1516 fins al 2017. Partint del concepte de camp literari de Bourdieu, els estudiosos fan un repàs de les dades disponibles sobre traducció i presenten els principals factors de disseminació de la cultura catalana. L'estudi aporta diverses dades i conclusions interessants com, per exemple, la capacitat de resistència de la literatura catalana davant les dificultats constants o l'afirmació que la literatura catalana evolucionarà segons les nostres aspiracions identitàries: si apostem per una literatura de

qualitat, aquesta serà la que acabarem consumint com a societat i la que serà legitimada de cara a altres cultures a través de la traducció.

Llorenç Soldevila també reivindica una realitat literària poc coneguda, la producció andorrana de la segona meitat del segle xx. Soldevila repassa breument la història literària del país i la seua connexió amb la resta de territoris del domini lingüístic. L'autor conclou que la influència d'activistes catalans va ser importantíssima en la implantació d'una normalitat i una modernitat en la literatura andorrana, que es comença a consolidar amb fites com la creació del Cercle de les Arts i les Lletres, el 1969.

En el camp de la didàctica de la literatura, Julieta Torrents presenta una part de la seua recerca sobre la poesia musicada com a eina per a transmetre el patrimoni cultural literari, lingüístic i musical a l'ESO. Torrents, partint de Bajtín, considera la poesia i la música com a fenòmens comuns i estableix diversos criteris didàctics per a la selecció de poesia musicada. La percepció de la riquesa dialectal del català per part de l'alumnat també és un factor molt important d'aquest estudi. La investigació de Torrents es basa en un seguit de sessions amb alumnes i en les seues valoracions de diversos poemes musicats.

Antoni Maestre-Brotons ens ofereix una altra recerca interdisciplinària que, en aquest cas, investiga els mecanismes de la paròdia —en el sentit genetià— en el film *V.O.S.* de Cesc Gay (2009). L'investigador inclou aquesta producció cinematogràfica dins de la crítica actual a l'amor romàntic que han realitzat diversos moviments feministes. A través de la caricatura i la metalepsi, Gay aconsegueix subvertir el gènere de la comèdia romàntica tradicional i ens fa reflexionar sobre la influència de l'art en la nostra manera d'entendre l'amor.

Per últim, Ivan Gisbert estudia la presència del cinema de la posttransició catalana en la revista *Canigó*. La publicació, malgrat que va tenir una curta trajectòria, va comptar amb la col·laboració de grans veus de la literatura catalana i va ser dirigida per Isabel-Clara Simó. A més, va esdevenir una plataforma cinematogràfica importantíssima per a la societat catalana, amb crítiques sobre cinema nacional i internacional, ràdio i televisió; entrevistes i reportatges de festivals.

El segon volum s'enceta amb un article de Francesco Ardolino que lamenta la falta de professionalització en el camp de la crítica actual en què la majoria de ressenyes responen més a la *propaganda* literària que al rigor acadèmic. L'autor també aborda la dificultat per a establir un cànon sòlid d'obres actuals. Per això, presenta una primera aproximació que pretén servir més com a eina de treball que com a resultat tancat.

Antoni Isarch basteix una classificació crítica provisional que evita les etiquetes i se centra en les tendències o els nuclis d'interès de bona part dels autors actuals, com les tensions entre formació i identitat, crisi i alliberament, home i entorn o

ficció i realitat. Amb tot, destaca dues tendències comunes en la narrativa recent: la descomposició dels grans discursos uniformitzadors i la preeminència del jo com a punt de referència creatiu.

Manel Ollé, d'altra banda, aborda la narrativa breu d'aquest segle com un espai literari fèrtil, lliure de les ingerències «pseudoliteràries» presents en la novel·la actual. L'autor parla d'una generació de joves contistes que emulen la gran tasca dels escriptors precedents i de noves revistes, editorials i plataformes digitals que afavoreixen aquest tipus d'escriptura. Tanmateix, destaca que els nous escriptors no es dediquen a imitar els referents anteriors, sinó que aporten noves veus, temàtiques i idiolectes singulars, que caldria no intentar limitar amb directives programàtiques excloents.

A continuació, Josep Lluch presenta els diversos canvis que ha patit l'edició de la narrativa catalana en els últims anys. L'esclafit de la bombolla editorial dels anys noranta, que donava una certa impressió de normalitat literària, va desembocar en una crisi que ha obligat el sector a reinventar-se. Això ha propiciat l'emergència d'editorials menudes a partir del 2010 amb la necessitat de crear segells personals diversos i atractius per als lectors. Malgrat que l'estudi de Lluch fa un repàs prou complet sobre les noves editorials que han sorgit al Principat, l'estudiós sembla desconèixer projectes com *Sembra Llibres* o *Quid Pro Quo*, que demostren que l'emergència de noves editorials amb una personalitat diferenciada és un fenomen comú de tots els Països Catalans.

L'última ponència d'aquest volum, a càrrec de Màrius Serra, tracta la llengua literària de la narrativa actual. L'autor estableix cinc grans grups: els escriptors que busquen una depuració estilística com Eva Baltasar; els que es veuen interferits pel castellà, per altres gèneres o per altres registres; aquells que utilitzen una llengua funcional, eficaç i estàndard, molt semblant a la que s'utilitza en la majoria de traduccions; els narradors que anteposen l'estil a la història, i els perifèrics, «alienígenes» i «carnavalescos». És difícil no veure en aquestes darreres classificacions un cert centralisme, que equipara els autors que escriuen en un dialecte diferent del de Serra, com Manel Baixauli i Joan Benesiu, amb escriptors que intenten introduir el màxim de col·loquialismes possibles en els seus escrits, com Max Besora, o que fan de la llengua el personatge principal dels seus escrits, com Adrià Pujols Cruells.

Per últim, el volum inclou la taula redona que va tancar la jornada en què intervenen el mateix Baixauli, Jenn Díaz, Maria Guasch i Francesc Serés. Aquest debat final és una mostra molt enriquidora de la diversitat d'opinions, sovint contradictòries, entre els especialistes i els mateixos escriptors. Serés, per exemple, defuig les classificacions i parla de la importància del projecte personal i insubstituïble de cada autor. D'altra banda, Guasch destaca la importància de la inspiració que pot provenir tant

d'una sèrie de televisió com d'una novel·la dels anys trenta. Díaz, per la seua part, sí que es veu representada com una autora que es deixa interferir per altres gèneres i registres. En aquest sentit, Baixauli remarca que el seu model per a escriure contes no és el dels escriptors catalans precedents, sinó el de la literatura universal i que, per tant, la llengua que més li ha influït a l'hora d'escriure és precisament aquella que Serra considera menys localista, la dels traductors.

Comptat i debatut, ambdós volums compleixen amb els seus objectius i presenten una sèrie d'investigacions valuoses i ben documentades sobre la literatura catalana contemporània. El primer recull aconsegueix reunir investigadors de procedències, edats i gèneres ben diversos, la qual cosa el dota d'un enfocament polièdric i interdisciplinari molt pertinent. Malgrat la diversitat de temàtiques, el llibre proporciona una lectura unitària i coherent. El segon volum esdevé una aproximació crítica rigorosa que estableix unes bases sòlides per a investigacions futures. Tanmateix, cal remarcar que és poc paritari i divers pel que fa als ponents, que provenen únicament d'institucions del Principat, la qual cosa només se supleix amb la tria dels escriptors i les escriptores de la taula redona final. Amb tot, totes dues publicacions són aportacions acurades i necessàries en l'estudi d'un panorama literari amb molts aspectes encara per investigar i amb bones perspectives de desenvolupament.

XAVIER HERNÁNDEZ I GARCIA
Universitat de València
xavihernandezig@gmail.com
ORCID 0000-0003-3304-2429